

STILLADSERET
LÆSNING

literacy.dk
Nationalt Videncenter for Læsning

KOMMENTAR TIL PAULINE GIBBONS: "LÆSNING PÅ ANDETSPROGET"

 [UFFE LADEGAARD](#) , PH.D. STIPENDIAT, IUP – AARHUS UNIVERSITET

At læse på et andet sprog

Som tosproget gør man mange forskellige ting samtidig for at kunne læse på et andet sprog:

Roderik merkte dat hij er net zo saai uitzag als alle andere raven: gewoon zwart. Maar hij voelde zich helemaal niet gewoon, Roderik vond zichzelf juist heel bijzonder. Hij deed van alles om op te vallen.

Maar alle raven gingen gewoon door met waar ze mee bezig waren.

(Fra Hans Wilhelm. *Roderik. De raaf met de gouden veren*. Van Holkema & Warendorf 1995)

Dette lille hollandske tekststykke fra børnebogen om Ravn Roderik som så gerne vil være speciel, satte sikkert de fleste læsere som ikke har hollandsk som sit første, andet eller fremmedsprog, på en prøve, men overvej alligevel hvor meget af den du faktisk forstod, og hvordan det kunne lade sig gøre at du forstod det.

For alle som har lært at læse et skriftsprog som bygger på det latinske alfabet eller afarter af dette, vil det være muligt at afkode teksten. Det betyder at du ikke alene kan genkende bogstaverne, men også at du er i stand til at sætte en lyd til disse og sætte disse lyde sammen så du kan danne ord. Overvej fx hvor mange af ordene du kan genkende fra dansk gennem genkendelighed i skriften eller i lyden, fx 'merkte', 'er', 'dat', 'alle andere', 'raven', 'voelte', 'zichzelf', 'heel'

¹ Uffe Ladegaard er lektor i dansk og dansk som andetsprog ved UC Lillebælt og ph.d.-stipendiat ved Aarhus Universitet. med et projekt om hvordan flersprogede elever bliver læsere og skrivere i et potentielt flersproget klasserum.

og 'zo'. Hvis du samtidig har viden om andre sprog som tysk og engelsk, hjælper de dig sikkert både med at bekræfte forståelsen af nogle af de ord der kunne minde om danske, men sikkert også til at forstå ord som 'als', 'zwart', 'bijzonder' fra tysk, eller med hjælp fra engelsk til at forstå ord som 'hij' og 'juist'. Måske kan man endog hente hjælp fra russisk i ordet 'niet'. Du vil sikkert også kunne hente hjælp i din viden om sætningsstruktur på flere sprog, din viden om tekster, genrer og måske endda det som Pauline Gibbons omtaler som 'viden om verden'. Når alt dette bliver lagt ned over denne tekst, vil du sikkert finde ud af at du faktisk forstår store dele af teksten.

Jeg vil vende tilbage til dette lille eksempel, men vil først vende blikket mod kapitlet "Læsning på andetsproget" af den australske andetsprogsforsker Pauline Gibbons . Udgangspunktet for artiklen er at kigge på hvad en effektiv læser gør, og ud fra dette pege på hvor tosprogede har særlige vanskeligheder og udfordringer. Jeg vil derfor i det følgende lave to korte nedslag og kigge på hvordan den faglige læsning udfordrer de elever som betegnes som tosprogede, men også på hvordan læsningen på et andetsprog udfordrer vores forståelse af hvad læsning er, og hvordan vi underviser i læsning.

Den udfordrede andetsprogs elev

En vigtig pointe hos Gibbons er at tosprogede elevers udfordringer i læsning i høj grad kan isoleres omkring tekstforståelsen. Udfordringen i undervisningen ligger derfor i at opbygge den relevante viden og forståelse som er nødvendig for at læse teksten. Dette forklarer også hvorfor langt de fleste af de aktiviteter som Gibbons beskriver i artiklen, handler om at støtte forståelsen både før, under og efter læsningen. Gibbons retter her en vigtig kritik mod den undervisning i læsning som traditionelt retter sig mod forholdet mellem lyd og skrift – den såkaldte lydmetode – og påpeger at det måske er den mindst effektive læsemetode til tosprogede. Konsekvensen af denne metode er ikke alene at forståelselementet af læsning bliver nedtonet, og at den derfor ikke hjælper de tosprogede der hvor de har mest brug for støtte, men samtidig leverer den ikke tekster med sproglige ressourcer der kan være med til at støtte de tosprogede elevers sprogtilegnelse. Dermed leverer Gibbons en anden vigtig pointe, nemlig at det ikke blot er vigtigt at lære at læse, men i lige så høj grad at læse for at lære, og at læsning ses som en af de vigtigste kilder til at tilegne sig et sprog. Den ideelle læseundervisning for tosprogede ifølge Gibbons er en undervisning som ikke er reduceret i indhold eller i kompleksitet, men som bygger et så tilstrækkeligt stillads op omkring forståelsen af teksten at de tosprogede får de samme forudsætninger for at læse den som resten af klassen. Den praksis hun beskriver, er da også en lang eksercits ud i at forstå den læste tekst og at udvikle gode læsestrategier til at kunne forstå andre tekster. Kapitlet slutter dog af med at markere vigtigheden af et valg af tekster som har et indhold som ikke blot er en kilde til at tilegne sig et sprog, men også er så interessant at det kan give eleverne "en god grund til at bladere til næste side", som Gibbons skriver. Kapitlet leverer på denne baggrund et kvalificeret og praktisk anvendeligt arsenal af aktiviteter der synliggør fagsproget og støtter den tosprogede læser.

Den udfordrede læseundervisning

Lad os kort vende tilbage til den lille hollandske tekst i indledningen af denne tekst. Forhåbentlig gav denne lille øvelse en fornemmelse af at det at læse på et andets-

 Pauline Gibbons er Associate Professor på School of Education, University of New South Wales i Australien inden for andetsprogs pædagogik. Hendes fokus på hvordan man i praksis integrerer arbejdet med sprog og fag, er anvendeligt for alle – og i alle fag. Gibbons' forskning og praktiske undervisningseksempler har været flittigt brugt i Danmark.

En vigtig pointe hos Gibbons er at tosprogede elevers udfordringer i læsning i høj grad kan isoleres omkring tekstforståelsen.

På videnomlæsning på youtube kommer [Mette Ginmann](#) og [Maria Neumann Larsen](#), som begge er lektorer ved professionshøjskolen UCC's efteruddannelse, med danske eksempler på aktiviteter for læsning.

prog sætter andre vidensformer i spil end når man læser på sit modersmål. Udover de læseprocesser som Gibbons beskriver i sin artikel, sker der det helt særlige når man forsøger at udlede betydning af en tekst på et andet sprog, at man afsøger det vi kan kalde for kontaktflader mellem sprog. Det betyder at man forsøger at sammenholde det sproglige udtryk i teksten med de sproglige udtryk man kender i forvejen, for at finde forskelle og ligheder. I eksemplet har jeg valgt hollandsk som er et sprog og skriftsprog der på mange måder minder om dansk, og som har lighedspunkter med nogle af de typiske fremmedsprog i Danmark. Det er derfor et taknemmeligt sprog til at vise de kontaktflader en typisk sprogbruger i Danmark vil identificere. Kontaktfladerne vil selvfølgelig variere i forhold til de sprog som sammenholdes, men selvom der er større forskel mellem to skriftsprog, gør det ikke kontaktfladerne mindre interessante. Formodentligt viste eksemplet også at de sproglige erfaringer vi bringer i spil, er større end det vi traditionelt kalder for vores modersmål. I eksemplet forsøgte jeg at udlede så meget betydning jeg kunne ud fra de sproglige ressourcer jeg besidder, men andre læsere med bredere sproglige ressourcer kunne sandsynligvis udlede meget mere af teksten. De senere år er det dikotomiske forhold mellem modersmål og andetsprog blevet udfordret af sprogforskningen. Den mangfoldighed og kompleksitet som forskningen har mødt i 'tosprogede' børns sproglige erfaringer og kreative brug af sprog, har man forsøgt at indfange med begreber som superdiversitet (Vertovec 2007), sprogere (Jørgensen 2008) eller senest med Helle Pia Laursens betegnelse: 'den uforudsigelige sprogbruger' (Laursen 2013). Alle begreber som rokker ved vores forståelse af hvad det vil sige at være tosproget.

Pointen med eksemplet er derfor at noget af det særlige ved at læse på et andet-sprog er at læseren afsøger kontaktflader med tekstens sprog ud fra det samlede repertoire af sprog som er tilgængeligt for ham, og at dette repertoire ofte er større, mere komplekst og mere uforudsigeligt end vi regner med. Samtidig peger studier på at der ligger et potentiale i pædagogisk at inddrage disse sproglige kontaktflader i læseindlæringen (se fx Buckwalter & Lo 2002; Kenner 2004, Laursen 2013). At inddrage elevernes erfaringer med sprog og afsøge kontaktflader mellem sprog er altså ikke aktiviteter der alene skal udføres for at vise respekt og rummelighed overfor andre sprog, men en vigtig ressource i det at lære at læse på et andet sprog. Dette betyder ikke at de elever som vi betegner som tosprogede, ikke kan være udfordret af at lære at læse på et sprog som de samtidig er ved at tilegne sig, som Gibbons påpeger, men måske glemmer hun at stille et andet væsentligt spørgsmål, nemlig hvordan tosprogede elever og deres særlige sproglige ressourcer og måder at skabe mening på kan udfordre vores måde at undervise i læsning i skolens fag.

De senere år er det dikotomiske forhold mellem modersmål og andetsprog blevet udfordret af sprogforskningen.

LITTERATUR

Buckwalter, Jan K. & Yi-Hsuan Gloria Lo (2002). Emergent biliteracy in Chinese and English. *Journal of second language writing* 11, s. 269–293.

Jørgensen, J. Normann (2008). Polylingual Languaging Around and Among Children and Adolescents. *International Journal of Multilingualism*, 5(3), 161–176.

Kenner, Charmaine (2004). *Becoming biliterate. Young children learning different writing systems*. Stoke-on-Trent: Trentham Books.

Laursen, Helle Pia. Den uforudsigelige sprogbruger i det literacypædagogiske landskab. Østergaard, Winnie et al. (2013). *Tegn på sprog – tosprogede lærer at læse og skrive*. Statusrapport 6. Downloadet 1. april 2015 fra https://ucc.dk/files/ucc.dk/statusrapport_2013.pdf

Laursen, Helle Pia (2013) (red.). *Literacy og sproglig diversitet*. Aarhus Universitetsforlag.

Vertovec, Steven (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies* 30 (6), 1024–1054.

Wilhelm, Hans. Roderik. *De raaf met de gouden veren*. Van Holkema & Warendorf 1995. Downloadet 1. April 2015 fra <http://www.childrensbooksforever.com/Childrenpics/RODERIK%20de%20raaf%20met%20de%20gouden%20veren.pdf>

